

Корпусни генерал француске армије А. МОЛ

ЕВОЛУЦИЈА ТАКТИКЕ У ОДНОСУ НА НУКЛЕАРНО ОРУЖЈЕ*)

Појава нуклеарног оружја створила је у домену тактике један нови фактор од изванредне важности. Почело се говорити о правој револуцији. Израз је бесумње претеран, јер, уствари, главни принципи: изненађење, обезбеђење и економија снага остају и даље у важности.

Употреба нуклеарног оружја неће бити довољна да из основа модифицира задатке поверене разним родовима војске, као на пример:

— пешадија ће увек имати задатак да ухвати додир са непријатељем и да одржи земљиште, било да га осваја, било да га брани;

— оклопне јединице ће још увек имати улогу да извиђају, да обезбеђују и да се боре изоловано или у садејству са осталим родовима војске;

— артиљерија ће увек имати задатак да пружи подршку своје ватре другим родовима војске.

Несумњиво је, међутим, да је дејство атомских пројектила тако велико да захтева дубоку ревизију класичних тактичких метода. Стога сам ставио себи у задатак да анализирам баш тај проблем, то јест да размотрим у ком смислу треба да еволуира тактика под утицајем атомске стварности.

Не задржавајући се детаљније на техничкој страни нуклеарног оружја, ипак ми изгледа неопходно да најпре поменем разне типове атомских бомби чије су карактеристике засада најпознатије, јер ће баш од њиховог дејства зависити и промене које треба извршити у досадашњим методама борбе.

То су, углавном: тактичка бомба од 20 килотона (бомба А), стратегиска бомба од 100 килотона и Х бомба, која одговара количини од 5.000 до 15.000 килотона тринитротолуола.

Наравно, посматрајући једино тактички аспект атомске бомбе, осврнућу се нарочито на оно што се односи на *тактичку бомбу од 20 килотона*, чије је дејство слично дејству атомског артиљериског зрна, а можда и нешто јаче.

Ефикасно дејство бомбе А, која експлодира на 600 метара висине, по лепом времену, испољава се на површини круга око нулте

*) Предавање које је аутор одржао приликом свога прошлогодишњег боравка у Југославији.

тачке, чији пречник износи 1.300 м или 3.200 м, према томе да ли се ради о људству заклоњеном у рововима или незаклоњеном.

Под зоном ефикасног дејства подразумевамо зону у којој број људства избаченог из строја достиже или превазилази 50%.

Дејство бомби мења се према извесном броју различитих фактора. Један од основних је висина експлозије. Тако, ако је бомба експлодирала на неколико стотина метара изнад земље, онда се њено топлотно и ударно дејство протеже за једну половину даље него у случају експлозије на површини земље. Насупрот томе, радиоактивно дејство је у овом последњем случају много веће и траје много дуже: више часова, уместо само 90 секунди. Атмосферске прилике такође испољавају важан утицај. Дејство је веће по ведром него по облачном времену и, тим пре, мање при густој магли или киши. Најзад, природа заклона такође изражава свој утицај. Црногорица је врло непољна за заштиту, супротно од белогорице.

У сваком случају, изнете бројке имају само приближну вредност, али претстављају довољну базу за прорачунавање обимности дејства, које је знатно, нарочито на концентрисано људство које је слабо заклоњено. Поред тога, треба нарочито узети у обзир да су те огромне разорне енергије сажете у веома малој маси и да могу бити ослобођене у врло кратком времену.

Из овог разматрања, уколико се оно прихвати, произилази да је нуклеарно оружје скоро у потпуности ослобођено свих зависности од позадине — снабдевања; даље, да се оно врло лако спрема за употребу и да делује такорећи тренутно, што још више повећава снагу његових дејстава.

*

Сада можемо извући следећа три главна начела која ће утицај нуклеарног оружја неминовно наметнути тактичким методама:

1) потреба да се атомска експлозија употреби у вези са дејством трупа;

2) стална брита за заштитом, и

3) појачан значај елемента време.

Прво начело. Знатна дејства атомске експлозије имала би само веома релативну вредност ако не би била подешавана према маневру који треба да се оствари и ако не би била искоришћена до максимума, и што брже, од стране борбених јединица. Маневром треба, пре свега, тежити да се непријатељ наведе да се концентрише, како би се створили атомски циљеви, то јест циљеви чије димензије, густина и важност оправдавају употребу атомске бомбе. Поред тога, не треба заборавити потребу да се моћна материјална дејства атомске експлозије искористе са највећом суровошћу и највећом брзином. У том циљу биће потребно да наше трупе, које су се претходно максимално приближиле ивици бомбардоване зоне, одлучно продру у њу, чим се догодила експлозија, и повећају учињене штете, неред и осе-

ћање страха које је бомба причинила. Неће се више тежити заузимању узастопних положаја — ради освајања крајњег циља. Убудуће ће се тежити уништавању и заробљавању непријатеља у једном једином *замалу*, у целој дубини зоне захваћене експлозијом.

Друго начело захтева да се води стална брига о *заштити* од непријатељског атомског напада. Нема сумње да најбоље обезбеђење од атомске опасности пружају ровови и *склоништа*. *Трупе ће више него икад, морати да се такорећи рефлексно укопавају*. Али, прибегавајући том неопходном начину заштите, у сваком случају треба пазити да се не умањи офанзивни дух наших јединица. Осим тога, овом решењу моћи ће се стварно прибећи једино у стабилованим ситуацијама и, у мањем степену, за време потребних застоја у покретној бици. Ето зашто се заштита, пре свега, мора тражити у *тактичким поступцима* — у *растурању и покретљивости*.

Биће потребно да се масовно прикупљање нападачких снага што је могуће више избегава. Када се, међутим, концентрације трупа буду сматрале као неопходне, оне ће бити изведене тек у последњем тренутку, ноћу и *што ближе непријатељу*, како овај не би могао тући наше трупе атомском експлозијом а да притом и сам у знатној мери не жртвује своје сопствене. Ове концентрације ће се у сваком случају, морати да извршавају у најкраћем могућем року и да се растурају истом брзином. Но, само време које је потребно нападачу за извршење *атомских припрема* скоро ће увек допустити да се избегну такве концентрације, замењујући их синхронизованом акцијом малих и брзих делова — раздвојених широким међупросторима. *Уместо сасређивања по простору, вршиће се сасређивање по времену*.

Растурање снага и средстава треба, по правилу, да буде редовно, и то у знатно већој мери од оне која је до данас прописивана. Несумњиво је да ће ова мера растурања наћи своје границе у самој могућности командовања и домањаја средстава за везу. Те границе се не могу круто одредити и зависиће од конкретних прилика. У сваком случају, основна јединица пешадије, вод, да би остао чврсто у рукама свога старешине, неће моћи да поднесе претерано развлачење. Напротив, растојања између водова, чета и нарочито батаљона, биће систематски и знатно повећана.

Батаљон, по својим средствима за командовање, свом обиму и свом устројству, изгледа да претставља најмању јединицу способну да се бори скоро усамљено. Ако се, дакле, јединице у саставу батаљона не могу раздвајати једна од друге преко удаљења потребног за међусобно потпомагање, супротно томе, између самих батаљона растојања ће морати бити већа него што би то било потребно за њихово међусобно потпомагање. Због императивне потребе за растурањем батаљон ће често бити позван да се бори полусамостално.

Заштита ће се такође тражити у *покретљивости, у повећању брзине покрета*.

Јасно је да је један сталан циљ много осетљивији од покретног, наравно, под условом да покрети нису збијени у густе формације по

самим главним осама, већ раздељени на ситне делове, наступајући многобројним споредним путевима, па чак и по читавом земљишту додељене зоне. За непријатељски атомски напад такви делови у покрету претстављају много незахвалније циљеве од заокружене компактне масе неке незаштићене трупе која стоји у месту.

На тај начин, покретљивост, исто као и растурање, и заједно са њим, мора се захтевати до максимума. Она ће морати да се систематски и такорећи стално примењује, што налаже, нарочито за пешадију, тоталну органску моторизацију. Ова покретљивост ће зависити једино од могућности снабдевања и одржавања транспортних средстава у добром стању. Заштита од атомске опасности захтева и све већу бригу о маскирању људства, материјала и радова сваке врсте, а нарочито возила. Она захтева још и све јачу примену ноћних акција, које се убудуће неће моћи сматрати као посебни случајеви борбе већ, напротив, као *нормални* и често потребни.

Најзад, неопходно је, такође, предвидети заштиту *сопствених трупа од наших сопствених атомских експлозија*. Ово бесумње долази у сукоб са раније истакнутом потребом да се што ближе прије бомбардованој непријатељској зони како би се што пре могло искористити дејство експлозије. Треба тражити праву меру у измирењу овог захтева са опасношћу која може да произађе за сопствене делове.

Треће начело односи се на повећани значај елемента *време*.

Брзина је, очигледно, битан фактор у операцијама сваке врсте. Њен значај је, међутим, још већи у атомском ратовању.

Ова потреба за брзином произилази, пре свега, из карактера циљева за атомско дејство који ће се у будућим операцијама обавезно одликовати веома брзим испчезавањем. Радиће се такорећи о томе да се ови циљеви ухвате у лету, како би ударац могао бити задан пре него што се концентрација растури. Ово, пак, изискује веома развијену организацију обавештавања, нарочито што се тиче брзине достављања извештаја. Даље, изгледа да то налаже и *извесну децентрализацију руковања атомским средствима*.

Пошто бацање атомских пројектила из авиона спада у делокруг тактичке авијације, то одлука о примени овог начина бацања треба да припада *команди армије*.

Насупрот томе, атомски топ, такав каквог га данас знамо, нема никакве битне разлике од класичних топова великог домета. То је, просто, оруђе које је способно да са извесном тачношћу баца атомски пројектил на даљину од око 25 километара. Његова зона дејства је иста као и зона дејства корпусне артиљерије. Према томе, изгледа да *армиски корпус* треба да буде надлежан за његову употребу. Али ова децентрализација употребе атомске артиљерије до степена армиског корпуса треба да буде допуњена задржавањем извесног права вишег *командовања* на употребу атомских пројектила. У сваком случају атомски топ има све особине својствене артиљериском материјалу:

сталну претњу и могућност тренутне интервенције, дакле, знатну предност над пројектилом баченим из авиона.

Потреба за брзином појавиће се не само у погледу отварања атомске ватре, већ и у погледу искоришћавања њеног дејства, да би се што пре искористили рушење, неутрализација, дезорганизација и морални шок који су створени експлозијом.

Обрнуто, када се располаже подацима о непријатељском атомском нападу који непосредно претстоји, командовање и трупе, мораће, ако желе да буду ефикасни, скоро тренутно да интервенишу да би се одмах извршило максимално растурање трупа и да би одмах ступила у дејство авијација за пресретање и отпочело контрабатирање.

Укратко, употреба нуклеарног оружја неминовно ће повући за собом *убрзање ритма битке*, како на плану доношења одлука од стране командовања, тако и у погледу њиховог извршења на свима степенима.

*

Потреба да се атомска експлозија користи у вези са маневром трупа, стална брига за заштитом, повећани значај елемента време — све су то општа начела која, како нам се чини, имају да утичу на наше тактичке методе у оквиру евентуалног атомског рата.

Покретљивост, растурање, маскирање и брзина маневровања претстављају главне тактичке факторе које нас је студија горе наведених принципа навела да истакнемо. Да видимо сада, у светлости ових принципа и ових фактора, у чему се може огледати утицај употребе атомског експлозива на офанзивни маневар, с једне, и дефанзивни маневар, с друге стране.

I Офанзивни маневар

У фази припрема за напад, располагање нуклеарним оружјем не пружа нарочите могућности нападачу. Напротив, нападач ће и сам морати да се постара за своју противатомску заштиту. У том циљу он ће настојати да не пружа непријатељу рентабилне циљеве за употребу нуклеарног оружја, избегавајући прерано нагомилавање јаких снага. У најмању руку, он ће моћи да врши такве концентрације само кад непријатељ више не буде имао довољно времена да дејствује на ефикасан начин.

Ова незгода ће поставити пред нападача нарочито деликатне проблеме у случају када нападу претходи савлађивање неке препреке. Тада ће за успех операција бити неопходна потпуна неутрализација непријатељских атомских топова који су у могућности да интервенишу на фронту прелаза, као и таква заштита неба која неће имати пукотина.

За *излазак из теснаца* добиће сву своју вредност оне могућности које пружа моћ атомске ватрене подршке. Бесумње, извршење гађања за непосредну подршку треба и даље оставити класичној артиљерији, услед опасности за сопствене трупе, коју би претстављала експлозија

атомских пројектила на прве непријатељске положаје. Насупрот томе, употреба нуклеарног оружја допустиће да се замени највећи део гађања за подршку и да се, према томе, скоро целокупна ватра класичне артиљерије посвети задацима непосредне подршке. А ово ће повући за собом могућност увећавања фронтова великих јединица.

Ово проширење фронтова имаће за последицу да ће се придавати мања важност узајамном ватреном потпомагању батаљона, да ће се водити мало или нимало бриге о директним „физичким“ спојевима између батаљона и да ће се морати више ослањати на иницијативу и вештину команданта нападајућих јединица.

Продирање у непријатељски положај биће увелико олакшано самом чињеницом што ће јаке тачке тога положаја већ бити бомбардоване атомском бомбом. Из тога ће произаћи брже развијање маневра и, према томе, убрзавање ритма самих операција. Неће бити више потребе да се нападни циљ раширљава на појасеве, нити да се прибегава узастопном освајању одговарајућих линија. Напротив, тежиће се заузимању целе дубине положаја у једном налету, користећи одмах и без заустављања моћно дејство атомских експлозија. У овој ће фази нуклеарно оружје бити спремно да ступи у дејство у најкраћем року да би се заштитило угрожено крило или напале непријатељске оклопне резерве које би биле у могућности да интервенишу.

По доласку на циљ биће неопходна ефикасна атомска концентрација и перфектна ваздушна заштита, да би се спречило офанзивно противдејство браниоца, који ће се у том критичном тренутку трудити да искористи могући неред нападачевих трупа и њихово неизбежно нагомиланање.

II Дефанзивни маневар

Један од главних циљева дефанзивног маневра у оквиру атомског рата треба да буде то да се код нападача створе *циљеви за атомско бомбардовање* и да се у згодном тренутку изложе таквом дејству. Такви циљеви ће се скоро неминовно појавити у току *фазе која претходи нападу*. Ма како се нападач старао да осигура своју противатомску заштиту, он неће моћи избећи концентрацију борбених средстава и средстава и потреба за снабдевањем. Ако се та средства за снабдевање по цену појачавања транспортних органа могу растурилити по дубини, то се не може учинити средствима за борбу првог борбеног реда, пешадијом, инжињеријом и оклопним јединицама. Осим тога, у тренутку њиховог прикупљања ова средства неће се користити добром организацијом терена те ће, ако је положај за одбрану правилно изабран, њихова зона развоја пружати мало заклона и, према томе, неће моћи измаћи осматрачким органима браниоца. Ово прикупљање средстава, ма како кратко било време његовог трајања, претстављаће нарочито рентабилан циљ за атомско бомбардовање у оквиру браниоачеве противприпреме. Али, целисходно отпочињање ове противприпреме захтева одлично организовану службу обавештавања и тренутно искоришћавање добијених података. Осим тога, пошто ће

се гађања вршити на релативно кратким даљинама од 2.000 м, или чак и мањим, биће неопходно да се предњи делови на одбранбеном положају добро укопају тако да буду заштићени од дејства експлозије.

За време напада маневар у одбрани треба да тежи да навуче непријатеља, привлачећи га зонама најмањег отпора, у „ватрене клопке“, где ће претстављати одличан циљ за атомско бомбардовање.

Противнапад снага намењених за такво дејство, који је извршен одмах после атомских гађања, омогућиће довршење уништавања тако каналисаног непријатеља. Ако ситуација не дозвољава непосредан прелазак у противнапад биће употребљени атомски пројектили са експлозијом на површини земље, како би за извесно време проузроковали неутрализацију преосталог људства. На тај начин показује се потреба да се у организацији одбранбених положаја предвиди извештан број *тактичких међупростора* на које ће атомска средства бити увек спремна да дејствују у најкраћем року.

Као што нас употреба нуклеарног оружја у офанзиви упућује да предвиђамо шире фронтове за јединице, исто тако нас ова употреба у дефанзиви, изгледа, треба да наведе да усвојимо статички распоред са већим међупросторима. Прихваћени класични појмови о *сразмери између статичких и динамичких средстава постаће сасвим обрнути*. Теорија о „одбранбеној брани“ састављеној од више отпорних центара, чија се пешадиска ватра укршта, мора бити потпуно ревидирана.

Статичким задацима ће се придати само минимум потребних средстава за држање јаких тачака на положају. Та средства, широко распоређена по терену, у солидним заклонима и заштићена дубоким препрекама, сачињаваће само мањи део одбране. Укрштање пешадиске ватре у међупросторима неће више бити апсолутно правило.

Међутим, покретне резерве, у већини оклопљене и моторизоване, сачињаваће битни елеменат одбране. Њихова „атомска безбедност“ захтеваће ипак да њихов распоред буде расут и да се њихово аџтажовање извиди без претходног прикупљања. *То ће бити главна и најтежа радња у одбранбеном маневру.*

Што се тиче *маневра за добитак у времену* он се савршено прилагођава атомском ратовању пошто у себи садржи покрет, а сам покрет значи заштиту. Тактички метод ће се и овде састојати у стварању циљева за атомско бомбардовање комбинацијом препрека и обавезних тачака пролаза. С обзиром на ову потребу вршиће се и избор привремених положаја.

Међутим, треба уочити да ће слаба покретљивост атомског топа озбиљно ограничити његову употребу и да ће, у оваквом маневру, употреба атомских средстава бити нарочито стављена као задатак авијације.

Најзад, услед кратког задржавања на привременим положајима, организација земљишта ће имати само слабију улогу, а „атомска безбедност“ ће се више него икада тражити у растурању.

*

Предња разматрања су, наравно, непотпуна, јер нисам хтео да излазим из области општих појмова. А да сам то баш и хтео, и да сам и имао времена, још неутврђена доктрина о овим проблемима не би ми то допустила. Међутим, у Југославији, чији планински карактер треба да има дубоког утицаја на целокупну војну мисао, не изгледа ми могуће да пред вама не размотрим, макар и у најкраћем обиму, меру у којој вођење операција у планини може да буде под утицајем нуклеарног оружја.

Раније смо подвукли да је један од главних закона, створених овим новим обликом рата, *стална брига о заштити*. Требаће се по сваку цену чувати од тога да се непријатељу изложи циљеви за атомско бомбардовање.

Изгледа да ће баш планина најбоље омогућити да се овај захтев задовољи. За атомско бомбардовање долазе у обзир само рентабилни циљеви. Дакле, циљеви у планини, развучени по дубини, по оси долина, скоро увек ће бити као нити, тј. недовољно рентабилни.

Осим тога, ако се узме најнормалнији случај експлозије на 600 метара висине, гребени ће образовати многобројне препреке у куши која је изложена експлозији, те ће и одговарајући мртви углови бити многобројни и пространи.

Несумњиво је да би се ова незгода могла избећи подизањем висине експлозије. Тада би се мртви углови очигледно смањили, али би у исто време и дејство бомбе било слабије. Сем тога, извесни типови планине — а карст се налази међу њима — пружају велики број природних заклона, као што су: пећине, вртаче, пукотине, кланци, литице, усамљене стене, итд., јер допуштају не само лако прикривање, него и ефикасну заштиту од топлотног и ударног дејства.

Треба, такође, напоменути да употреба атомског топа, какав је он данас, не може доћи у обзир у планинским операцијама. Гломазност и тежина овога топа онемогућавају му скоро свако кретање по планинским путевима, изузев у сасвим посебним случајевима.

Што се тиче бомбе А, иако се у техничком погледу ништа не супротставља њеној употреби у планини, неоспорно је да, услед постојећег рељефа, њено бацање мора бити веома тачно, што ће захтевати нарочито извежбане авионске посаде за летење изнад планинских области.

Међутим, било би опасно ако би се из претходних разматрања закључило да ће планински предели бити сигурно поштеђени од атомског бомбардовања.

Ако долине са високим странама пружају, из разлога које смо навели, озбиљну заштиту, то није случај и са великим раскрсницама комуникација, које су подесне за смештај оперативних база. Те велике раскрснице, кроз које ће врло често пролазити железница или друм, представљаће прворазредне циљеве за атомско бомбардовање. Једна атомска бомба која би пала на један такав циљ, имала би утолико поразније дејство што би радови за његово поновно уређење

били веома тешко изводљиви и што би могућности обиласка биле врло ограничене, или чак и никакве.

У случају одбранбених операција, у оваквим областима може се предвидети стварање веома ефикасне атомске препреке помоћу једне или више А бомби са ударним дејством, да би се тиме створила једна зона која би дуже времена била радиоактивно заражена.

Повећање брзине маневровања, коју намеће нуклеарно оружје како у планини, тако и у равници, као и несигурност комуникација и транспортовања у планини, захтевају да се унапред успоставе складништа материјала и муниције — распоређена по ширини и дубини, заштићена и скривена и да се изврши систематска организација покрета путем падобранских спуштања или, још боље, помоћу хеликоптера.

Једном речју, неосетљивост планинских предела према нуклеарном оружју, бесумње је само релативна. Може се с правом поставити питање: неће ли планина, пред новим опасностима, више но икада постати најбоља зона за маневровање?

*

Закључак. Разматрања у која смо се упустили, ма како била кратка и непотпуна, ипак нам допуштају, да закључимо да нуклеарно оружје, иако не може да замени конвенционална ратна средства која су досада била у употреби, претставља бар допунско оружје од првокласне важности. Његова употреба нуди, како нападачу тако и браниоцу, знатне нове могућности. Оно иде у прилог нападача, олакшавајући му постизање изненађења и знатно смањујући његова средства и потребе снабдевања. Али, оно такође иде у прилог и браниоцу, омогућавајући му да спречи непријатељу прикупљање снажних офанзивних концентрација које су потребне за остварење масовног дејства на изабраним тежиштима. Оно намеће и нападачу и браниоцу сталну и велику бригу о *заштити*, што ће повећати значај маскирања, растурања, покретљивости, инжењерске организације земљишта, ноћних дејстава, коришћења планинских предела и, опште узев, свих поступака који ће омогућити да се непријатељу не пруже рентабилни циљеви за нуклеарно оружје.

Појава нуклеарног оружја не може изменити основне принципе рата, али она врши дубок утицај на тактичке поступке и методе. Уствари, биће потребно да се сви досадашњи поступци поново проуче. Упоредо с тим, само устројство јединица, као и количина средстава за транспорт и наоружање, мора бити из основа ревидирано. То је посао коме се морамо обавезно и најхитније посветити, и то свом снагом. Али, пре но што би се могло доћи до неке јасно одређене доктрине, треба обуку трупе и наставу старешинског кадра већ сада оријентисати у смислу нових и неизбежних захтева.

Сваки борац мора, пре свега, бити потпуно упознат са резултатима дејства атомских експлозија, као и са средствима и могућно-

стима да се од ових заштити. То ће бити најбољи начин да се код њега отстрани страх од атомског рата који би могао да причини више штете него и само физичко дејство експлозија. С друге стране, биће потребно да се код борца створи сталан рефлекс за коришћење земљишта као и да се он навикне на борбу ноћу и по магли. Мораће се поклонити пажња формирању што већег броја падобранаца и планинаца. Треба обучити сваког војника у пружању прве помоћи рањеницима, јер санитар неће бити у стању да сам на лицу места притекне у помоћ свим жртвама експлозије.

Што се тиче старешинског кадра, његова техничка и тактичка спрема, оријентисана на нове методе, треба да буде више него икада раније крунисана једном апсолутном интелектуалном и моралном чврстином, чије главне одлике имају да буду: живост духа, одлучност, велика способност прилагођавања, јасно испољена одвратност према крутости и формализму, енергија, смисао за иницијативу и одговорност.

Атомско дејство имаће на бојном пољу такву улогу да ће, вероватно, изменити саму физиономију копнених војски. Да једног дана не бисмо били изненађени, потребно је да одмах отпочнемо са стране припремом физичком, интелектуалном и моралном за еволуцију тактике која се поставља пред нас.